

חד פעמי או רב פעמי? הדוגמא של יעקב אבינו

מאת הרב יונתן נראל, מייסד ומנהל, סמינרים יהודים סביבתיים, www.jewishcoseminars.com

תרגמה ועיבדה – מיכל ברגמן

מה השורשים ביהדות לשימוש רב פעמי של כלים? לפי המסורת שלנו, כד שמן הגיע אלינו מהימים שלאחר המבול, או מיעקב העובר את נחל היבוק: הרב דוד הרצברג ז"ל כתב לפי ה"אמרי נעם"¹, שענף הזית שהביאה היונה לנח, הפך לשמן זית זך. הכד עבר בירושה מדור לדור, עד ליעקב: זהו הכד שגרם ליעקב לחזור לאחור במעבר היבוק, לפני פגישתו עם עשו, כמאמר התלמוד: 'ויותר יעקב לבדו' - אמר רבי אלעזר: שנשתייר על פכין קטנים. מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממונם יותר מגופם וכל כך למה, לפי שאין פושטין ידיהן בגזל. (בבלי, מסכת חולין דף צא, עא)

יעקב מטמין את הכד במקום בו עתיד לקום בית המקדש ובבוא היום ימצאו אותו החשמונאים? לפי דעת המהרש"ל³, יעקב הסתכן בחזרה לאחור כדי להביא כד שמן לניסוך על המזבח בבית-אל. בעקבות זאת הבטיח לו הקב"ה כי הוא עתיד לעשות נס לחשמונאים באמצעות פך שמן קטן.

מדוע יעקב סיכן את עצמו עבור פך או כד? – יעקב האמין כי כל דבר שיש לאדם מקורו בה' וראוי לעשות בו את מלוא השימוש שלו הוא נועד. רבי צדוק הכהן רבינוביץ מדגיש רעיון זה ומלמד אותנו על דמות הצדיק, שעושה שימוש רק במה שיועד לו עצמו, משום ששימוש אחר כמוהו כגניבה⁴. אמנם הצדיקים לא היו קשורים לרכוש, אך הם הבינו היטב כי אין לעשות שימוש בלתי הולם בחפץ, או להשליכו בטרם עת. הם הבינו כי לכל דבר ישנה מטרה וייעוד והם שאפו להשתמש בחפצים במלוא ייעודם, וכך לרומם הן את החפץ והן את האדם.

יעקב, המעריך את הרכוש שלו, מציג בפנינו אתגר מיוחד כיום, בחיי ה"חד פעמי"; שכן, אנו חיים בחברה המתייחסת לרכוש באופן שונה מאוד מזה של יעקב אבינו. בחברה של ימינו חפצים בני כמה שנים נחשבים לישנים ומוחלפים בחפצים עדכניים מהם.

---

1 הרב הורוביץ מצדיקוב, רב חסידי, סביב 1865 בספרו "אמרי נעם" מועדים, על חנוכה, ע"מ 100-130

2 פרי מים חיים, 2003, שיר לשלמה, ירושלים, ע"מ 20-21

3 המהרש"ל כפי שמצוטט ב"צידה לדרך", פירוש לבראשית לב, כה, רבי יצחק בער אליינברג, מורביה 1510-1623. ציטוט זה של המהרש"ל שונה מעט מהכתוב בפירושו של המהרש"ל, "יריעות שלמה", למרות שהמשמעות העיקרית זהה. המהרש"ל מבין את פרשנות התלמוד ורש"י ל"פכים קטנים" כמתייחסת לכד ספציפי, ולא לכדים רבים.

4 פרי צדיק (רבי צדוק הכהן רבינוביץ מלובלין, 1823-1900), פסח, דף לו עמוד ב באמצע, בתוך ספר קול מבשר ח"ב – 108.

בשנת 1955 כתב האנליסט ויקטור ליבו: 'הכלכלה היצרנית שלנו, מביאה אותנו לאורח חיים צרכני בו המוצרים והצריכה הופכים לפולחנים. זו חברה בה הסיפוק הרוחני והאישי מסופק על-ידי צריכה. אנו זקוקים לתצרוכת שנשרפת, מתבלה, מוחלפת ומושלכת בקצב הולך וגדל.'⁵

בשל כל אלה, אין פלא כי אנו עומדים בפני משבר סביבתי. הטבע עצמו יוצא כנגד הצריכה המוגברת. כיום האתגרים העיקריים הנוגעים לסביבתיות גלובאלית הם אלה שנגרמים כתוצאה מצריכה⁶.

בימינו, ט"ו בשב"י הוא זמן טוב לבחינת יחסינו לרכוש. נוכל לציין אותו כנקודת זמן להערכה מחדש של יחסינו לרכוש וכן לבחינת דרכים חסכוניות יותר לשימוש במשאבי כדור הארץ. אני מקווה כי בשנה זו חגיגת ט"ו בשבט תהווה עבורנו השראה לשימוש אחראי בכל הדברים שברשותנו ובבעלותנו.

5

"The Journal of Retailing," Spring 1955, p. 7.

6

ר' את מרכזיותו של עניין הצריכה והשפעתו הסביבתית בקישורים הבאים [IPAT \(Impact = Population x Affluence x Technology\) equation](#), ['ecological footprints'](#) -